

**ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИЧИХ
КООПЕРАТИВІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

**МЕЛЬНИК К.М., викладач,
Уманський державний аграрний університет**

У статті здійснено оцінку фінансової безпеки сільськогосподарських виробничих кооперативів Черкаської області

The estimation of financial safety of agricultural production cooperative stores of the Cherkasky region carried out in the article

Постановка проблеми. Ринкові дифузії та економічні перетворення зумовили глибинні зміни фундаментальних підвалин функціонування сільськогосподарських виробничих кооперативів. Нині організація процесів щодо фінансової безпеки є невід'ємною і необхідною складовою їх успішної діяльності. Водночас, останні два роки, почали спостерігатися несприятливі тенденції та помітне гальмування економічного піднесення сільськогосподарських виробничих кооперативів, що вимагає термінового здійснення наукових розвідок відносно визначення оцінки фінансової безпеки сільськогосподарських виробничих кооперативів. Зазначене потребує вдумливого детального вивчення теоретичного підґрунтя, системного копіткого аналізу практики та відпрацювання пропозицій щодо шляхів удосконалення процесів організації фінансової безпеки у сільськогосподарських виробничих кооперативах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковим надбанням щодо теоретико-методологічних підвалин в основі розкриття визначення ролі й забезпечення фінансової безпеки в аграрній сфері стали вагомими науковими розвідками таких відомих вчених, як О. Барановського, В. Борисової, В. Гейця, О. Гудзь, М. Дем'яненка, М. Кропивка, П. Лайка, Ю. Лупенка, М. Маліка, В. Мунтіяна, С. Навроцького, П. Саблука, П. Стецюка, А. Чупіса, І. Мішина та ін. [1–6]. Їх праці істотно допомогли в окресленні змісту та проблем фінансової безпеки в аграрній сфері. Водночас, відаючи належне існуючим науковим фундаментальним розробкам, спостерігається відсутність обґрунтованих пропозицій щодо адаптації механізму

забезпечення фінансової безпеки до конкретних специфічних умов функціонування сільськогосподарських виробничих кооперативів, визначення якісних параметрів оцінки їх фінансової безпеки.

Мета статті. Останні два роки відбулися кардинальні зміни в економічному просторі сільськогосподарських виробничих кооперативів, які мали негативний вплив на їх функціонування, що зумовило погіршення умов їх фінансування, помітне гальмування їх поступу. Зазначене диктує необхідність формування нових вимірів і підходів щодо здійснення пошуку шляхів модернізації механізму забезпечення фінансової безпеки сільськогосподарських виробничих кооперативів та здійснення оцінки їх фінансової безпеки. Вказане обґрунтовує актуальність даної наукової праці, її мету та завдання.

При здійсненні даного наукового дослідження використовувався комплексний підхід, зумовлений багатоаспектністю поставлених завдань з використанням філософських принципів єдності соціально-економічного і гносеологічного аналізу, об'єктивності, загальнонаукових методів (передусім, системного, синергетичного, логічного, структурного, функціонального).

Виклад основного матеріалу. Фінансова безпека узагальнює окремі аспекти фінансових процесів, що супроводжують фінансову діяльність сільськогосподарських виробничих кооперативів. Крім того, рівень та якість фінансової безпеки визначає ступінь платоспроможності і фінансової стійкості – основних характеристик, за якими можна здійснювати оцінку ефективності фінансової діяльності сільськогосподарських виробничих кооперативів в цілому.

Кількісна оцінка ефективності існуючого стану фінансової безпеки досліджуваних сільськогосподарських виробничих кооперативів Черкаської області проводилася за напрямом: оцінка загрози неплатоспроможності.

В межах даного напрямку для кожної групи сільськогосподарських виробничих кооперативів були розраховані показники, що дозволяють сформулювати висновки щодо загрози неплатоспроможності.

В процесі оцінки загрози поточної неплатоспроможності в досліджуваних сільськогосподарських виробничих кооперативах були використані два основні вимірники: коефіцієнт загальної ліквідності і коефіцієнт абсолютної ліквідності. Порівняння фактичних значень даних коефіцієнтів в звітному році з їх значеннями минулого року, з середніми груповими значеннями, а також з показниками

рентабельності оборотних засобів дозволило сформувати висновки щодо даних загроз за наступними критеріями:

- доцільність та ефективність поточного фінансування і резервування грошових коштів;
- відповідність рівня загальної ліквідності аналогічним сільськогосподарським виробничим кооперативам;
- динаміка рівня загальної і абсолютної ліквідності.

Найбільш значущим критерієм є визначення доцільності поточного фінансування на основі значення коефіцієнта загальної ліквідності. По даному критерію принципово важливим є розділення досліджуваної сукупності сільськогосподарських виробничих кооперативів на три категорії:

1. Сільськогосподарські виробничі кооперативи, що мають недостатній рівень поточної платоспроможності (коефіцієнт загальної ліквідності нижчий за норму);
2. Сільськогосподарські виробничі кооперативи, що мають нормальний рівень поточної платоспроможності (коефіцієнт загальної ліквідності відповідає нормі);
3. Сільськогосподарські виробничі кооперативи, що мають високий рівень поточної платоспроможності (коефіцієнт загальної ліквідності вищий за норму).

Віднесення СВК до однієї з вказаних категорій дозволяє зробити висновок про ступінь небезпеки щодо покриття поточних зобов'язань оборотними засобами, що склався.

Відповідно до мети нашого дослідження всі відібрані сільськогосподарські виробничі кооперативи були розділені на три групи, що мають певні особливості фінансової діяльності.

Перша група СВК включає малі і середні СВК, які є вузькоспеціалізованими (практично не займаються тваринництвом). Середній розмір виручки за 2002 – 2007 роки в першій групі складає близько 2 млн. грн. при середній чисельності працівників 49 чоловік. Відмітною особливістю сільськогосподарських виробничих кооперативів даної групи є малий розмір активів і відповідно найбільші в порівнянні з іншими групами показники віддачі капіталу, вкладеного в діяльність цих сільськогосподарських виробничих кооперативів.

Друга група включає середні і крупні сільськогосподарські виробничі кооперативи із достатньо широкою спеціалізацією (займаються тваринництвом). Дані сільськогосподарські виробничі

кооперативи мають достатньо велику величину активів з високою часткою власного капіталу, але при цьому не забезпечують результативності його використання.

Третя група – це крупні сільськогосподарські виробничі кооперативи з широкою спеціалізацією діяльності, з чисельністю працівників від 90 до 340 чоловік і середньою виручкою близько 15 млн. грн.

Уточнення висновків з урахуванням результатів оцінки доцільності резервування грошових коштів, а також динаміки коефіцієнтів ліквідності дозволило сформулювати сім типів СВК, що мають певні особливості загрози поточній неплатоспроможності (табл. 1).

До першої категорії сільськогосподарських виробничих кооперативів, що мають високий рівень небезпеки поточної неплатоспроможності, відносяться три сільськогосподарські виробничі кооперативи першої групи: СВК „Мрія”, СВК „Колос” і СВК „Черповоди”.

У даних сільськогосподарських виробничих кооперативів незадовільним є стан як поточних, так і термінових платежів (коефіцієнти загальної ліквідності (Кзл) і абсолютної ліквідності (Кал) нижчі за норму). Але небезпечними можна вважати загрози поточної неплатоспроможності тільки в СВК „Мрія” і СВК „Колос”, оскільки в СВК „Черповоди” значний рівень загрози багато в чому виправданий високою рентабельністю оборотних засобів (РОА = 66%).

Найбільш численною є група сільськогосподарських виробничих кооперативів, що мають нормальний рівень покриття поточних платежів ($1 < \text{Кзл} < 2$). До неї відносяться дві третини досліджуваних сільськогосподарських виробничих кооперативів, які не можна назвати однорідними за критеріями забезпеченості термінових платежів і динаміки показників ліквідності. У зв'язку з цим, в даній категорії були виділені чотири типи сільськогосподарських виробничих кооперативів з різним ступенем загрози поточній неплатоспроможності (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка загроз поточної платоспроможності в сільськогосподарських виробничих кооперативах за 2002 – 2007 рр.

СВК	№гр	Рівень поточної платоспроможності			
		Кал	$0,8 < K_{зл} < 1$	$1 < K_{зл} < 2$	$2 < K_{зл} < 2,8$
СВК „Мрія”	1	0,02	Невиправдано високий рівень загроз поточної неплатоспроможності. Підвищення рівня загроз не компенсується зростанням рентабельності активів		
СВК „Колос”	1	0,03			
СВК „Черповоди”	1	0,05	Високий рівень загроз поточної неплатоспроможності виправданий спрямованістю на максимізацію прибутковості оборотних засобів в звітному році. (РОА = 66%)		
СВК „Україна”	2	0,18	Загрози поточній неплатоспроможності відсутні, оскільки значення коефіцієнтів загальної і абсолютної ліквідності оптимальні і мають тенденцію до зростання		
СВК „Нива”	3	0,18			
СВК „Максимівка”	3	0,31			
СВК „Батьківщина”	1	0,12	Загрози втрати платоспроможності мінімальні, оскільки коефіцієнт загальної ліквідності відповідає нормі і його динаміка позитивна, як і динаміка коефіцієнта абсолютної ліквідності		
СВК „Росішки”	2	0,10			
СВК „Промінь”	3	0,05			
СВК „Ім Шевченка”	3	0,09			
СВК „Ятрань”	1	0,06	Загрози поточній платоспроможності задовільні.		
СВК „Новий світ”	2	0,20	Її тенденція до скорочення виправдана зростанням рентабельності оборотних активів		
СВК „Зоря”	3	0,05	Скорочення загальної і абсолютної ліквідності необґрунтовано. Існують загрози втрати поточної платоспроможності		
СВК „Перемога”	2	0,17		Загрози поточної платоспроможності відсутні, але має місце неефективне використання оборотних засобів	
СВК „Маяк”	2	0,09			

Повністю надійною фінансова безпека є стосовно загроз поточної неплатоспроможності в трьох сільськогосподарських виробничих кооперативах: СВК „Україна”, СВК „Нива” і СВК „Максимівка”. Вказаний вид загроз в цих сільськогосподарських виробничих кооперативах практично відсутній, оскільки коефіцієнти загальної і абсолютної ліквідності не тільки відповідають нормі, але і мають тенденцію до підвищення.

У СВК „Батьківщина”, СВК „Росішки”, СВК „Промінь” і СВК „Ім Шевченка” „слабким місцем” щодо відвернення загроз поточної неплатоспроможності є недостатній рівень вільних грошових коштів. Інші критерії підтверджують надійність фінансової безпеки.

Достатньо надійним можна визначити фінансову безпеку щодо відвернення загроз поточної неплатоспроможності в СВК „Ятрань” і СВК „Новий світ”. У даних сільськогосподарських виробничих кооперативах зниження рівня забезпеченості поточних платежів в 2005 – 2007 рр. було повністю виправдане підвищенням рентабельності оборотних активів.

Тільки у одному сільськогосподарському виробничому кооперативі, що має нормальний рівень загальної ліквідності, фінансова безпека щодо відвернення загрози поточної неплатоспроможності не може бути визнана надійною.

Внаслідок не обґрунтованого скорочення рівня покриття поточних і термінових платежів в СВК „Зоря” в 2005–2007рр. існують загрози щодо втрати поточної платоспроможності в майбутньому періоді.

До третьої категорії сільськогосподарських виробничих кооперативів за наслідками розрахунків були віднесені СВК „Перемога” і СВК „Маяк”, що мають високий рівень покриття поточних платежів оборотними засобами. Ситуація, що склалася в даних сільськогосподарських виробничих кооперативах - неоднозначна. З позиції фінансової безпеки високе значення коефіцієнта загальної ліквідності має позитивне значення, оскільки свідчить про відсутність загроз неплатоспроможності даних сільськогосподарських виробничих кооперативів в короткостроковому періоді. Водночас, це свідчить про неефективність використання оборотних засобів в процесі фінансово-господарської діяльності сільськогосподарських виробничих кооперативів.

Висновки. Здійснена оцінка рівня фінансової безпеки щодо

загроз поточній неплатоспроможності в сільськогосподарських виробничих кооперативах дозволяє зробити висновок про переважання достатньо високого рівня надійності заходів, вживаних в даній сфері фінансової безпеки. Основною проблемою всіх сільськогосподарських виробничих кооперативів є низька частка грошових коштів в оборотних засобах, що не забезпечує своєчасність розрахунків за терміновими зобов'язаннями.

Література:

1. Гуздь О.Є. Діагностика економічних можливостей агроформувань щодо забезпечення фінансової безпеки в кризових деформаціях / О.Є. Гуздь //Зб. Наук. Праць подільського державного аграрно-технічного університету за ред. М. І. Бахмача – вип. 17, т.2. – Кам'янець-Подільський, – 2009. – С. 623 – 628.

2. Мартинюк В.П. Методологічні основи оцінки стану фінансової безпеки держави / В.П. Мартинюк // Фінанси України. – 2003. – № 2. – С. 119-123.

3. Малік М.Й. До питання фінансового забезпечення підприємницької діяльності на селі / М.Й. Малік // Проблеми фінансової підтримки малих та середніх підприємств на селі. – К.: ННЦ ІАЕ. – 2004. – С. 11-16.

4. Мішина І.Г. Показники економічної безпеки, проблеми визначення їх граничних значень / І.Г. Мішина //Торгівля і ринок України: темат. збірник наук. праць. Вип. 21, т. 2.– Донецьк: ДонДУЕТ, 2006. – С. 283-291.

5. Медвідь М.М. Визначення переліку показників для оцінювання стану фінансової безпеки регіонів / М.М. Медвідь // Культура народів Причорномор'я. – 2006. – № 95. – С. 144-149.

6. Чорнодід І.С. Методи визначення інтегральної оцінки рівня економічної безпеки країни / І.С. Чорнодід // Формування ринкових відносин в Україні. - К. Науково-дослідний інститут Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України. – 2005. – № 4 . – С. 32-34.